

พฤติกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สุพัตรา บุญเจียม

(วันที่รับบทความ: 9 กุมภาพันธ์ 2564; วันที่แก้ไข: 21 เมษายน 2564;

วันที่ตอบรับ: 22 เมษายน 2564)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบภาคตัดขวางนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสถานการณ์พฤติกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากรของผู้เลี้ยงดู และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากรของผู้เลี้ยงดูกับพฤติกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูด้วยการสัมภาษณ์ผู้เลี้ยงดูเด็ก จำนวน 584 คน โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์พฤติกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการถดถอยโลจิสติกเชิงพหุ (Multiple Logistic Regression) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 93.3 อายุเฉลี่ย 40.4 ปี (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) 13.8) อายุน้อยที่สุด 16 ปี และมากที่สุด 74 ปี พฤติกรรมการเล่นของเด็ก อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 52.0 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเล่นของเด็กของผู้เลี้ยงดู มี 2 ปัจจัยคือ 1) การอาศัยอยู่กับบิดามารดาของเด็ก (AOR = 2.0; 95%CI: 1.26 to 3.24; p-value 0.003) 2) ครอบครัวขยาย (AOR = 1.7; 95%CI: 1.11 to 2.78; p-value 0.043) ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงดูมีพฤติกรรมการเล่นที่เหมาะสมต้องส่งเสริมให้ครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน เด็กได้อยู่กับบิดามารดา จะสามารถสร้างพฤติกรรมการเล่นของเด็กที่เหมาะสมแก่ผู้เลี้ยงดูได้

คำสำคัญ: พฤติกรรมการเล่น ผู้เลี้ยงดู เด็กปฐมวัย

พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น,

Corresponding author : สุพัตรา บุญเจียม email : supattra4422gmail.com

Early Child Parenting Behavior of Caregiver in the Northeast Region

Supattra boonjeam

(Receive 30th June 2021; Revised: 2nd July 2021; Accepted 2nd July 2021)

Abstract

The purposes of this Cross-sectional Analytical research were to study situation early child parenting behavior of caregiver in the northeast region, Thailand, factors of caregiver's socio-demographic characteristics and the association among factors of socio-demographic characteristics with early child parenting behavior of caregiver. Data collection was done by using interview to collect data from 584 caregivers of children. The data was analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation and multiple logistic regression. The results revealed that situation early child parenting behavior of caregiver in the northeast region, Thailand showed that caregivers are female 93.3%, average age is 40.4 years (SD. = 13.8) with a range of 16-74. Early child parenting behavior of caregiver are in moderate level at 52.0%. Factors associated with early child parenting behavior of caregiver were appeared of 2 factors as: 1) living with parent of child (AOR = 2.0; 95%CI: 1.26 to 3.24; p-value 0.003) 2) extended family (AOR = 1.7; 95%CI: 1.11 to 2.78; p-value 0.043) Therefore, to enhance the caregiver parenting behavior in regarding the raising of childhood must encourage family to live together.

Keywords: Parenting Behavior, Caregiver, Early childhood

Registered Nurse (Professional Level), Regional Health Promotion Center 7 Khon kaen

Corresponding author : Supattra boonjeam email : supattra4422gmail.com

บทนำ

เด็กเป็นทรัพยากรสำคัญของสังคม ต้องมีการพัฒนาการเต็มศักยภาพเพื่อให้สามารถเติบโตเป็นคนดีมีคุณภาพและมีความสุข สามารถสร้างสรรค์และทำประโยชน์ต่อสังคม เด็กเป็นอนาคตที่สำคัญของประเทศเปรียบเสมือนการลงทุนทางสังคมเพื่ออนาคตที่ให้ผลตอบแทนสูง 6.7-17.6 เท่า⁽¹⁾ สุขภาพเด็กแรกเกิดถึงช่วงอายุ 5 ปี เป็นช่วงที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นช่วงเวลาที่สำคัญของการสร้างรากฐานและคุณภาพชีวิต⁽²⁾ รายงานขององค์การอนามัยโลกพบว่า เด็กทั่วโลกประมาณร้อยละ 15-20 มีพัฒนาการไม่สมวัย⁽³⁾ การสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัย กรมอนามัย ปี 2560 พบว่า ภาพรวมพัฒนาการเด็กปฐมวัยไทยสมวัย ร้อยละ 70 ภาคเหนือมีพัฒนาการสมวัยสูงสุดร้อยละ 85 ที่น่าเป็นห่วงคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือพัฒนาการสมวัยอยู่ที่ ร้อยละ 50 - 60 เท่านั้น⁽⁴⁾ ปัญหาที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญคือ การอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ของคนต่างจังหวัด โดยทิ้งลูกหลานไว้ที่บ้านให้ปู่ย่าตายายเลี้ยงดู พบเห็นได้อย่างมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เด็กที่ไม่ได้อยู่กับพ่อ/แม่ สูงถึงร้อยละ 29.3⁽⁵⁾ พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูจึงเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องมีความรอบรู้ด้านการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย เนื่องจากความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้เลี้ยงดูมีความสำคัญต่อพฤติกรรมเลี้ยงดูและส่งผลถึงสุขภาพของเด็ก⁽⁶⁾ ช่วงศตวรรษที่ 21 ซึ่งสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงสูง บริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของตัวทั้งผู้ใหญ่และเด็ก ซึ่งเป็นโจทย์สำคัญของสังคมว่าจะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างไร ตั้งแต่วัยเริ่มต้นให้มีพื้นฐานที่ดี มั่นคง สามารถเติบโตและอยู่รอดได้

อย่างมีคุณภาพในอนาคต ปัญหาพัฒนาการเด็กและครอบครัว เมื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาคือความเชื่อและค่านิยมที่ผิดของผู้ปกครอง การเน้นการเรียนการสอนทางวิชาการในระดับปฐมวัยมากเกินไป และการปิดกั้นการพัฒนาสมองของเด็กตามวัยที่เหมาะสม ส่งผลให้เด็กไทยใช้เวลาในการอยู่หน้าจอมากเกินไป จนเกิดปัญหาด้านสุขภาพ โดยทั่วไปการเลี้ยงดูเด็กโดยผู้ปกครองมีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้และเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโรงเรียน อย่างไรก็ตามการดูแลโดยผู้ปกครองเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อระดับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย⁽⁷⁾ พฤติกรรมการเลี้ยงดูของผู้เลี้ยงดูจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างเด็กคุณภาพที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กคือ พันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อสุขภาพและพัฒนาการของเด็ก ดังนั้นบิดามารดาผู้เลี้ยงดูเด็กต้องมีความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กและมีพฤติกรรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมจะส่งผลให้เด็กได้พัฒนาความสามารถเต็มศักยภาพเป็นเด็กปฐมวัยคุณภาพที่พร้อมเข้าสู่วัยเรียนและวัยต่อไปได้อย่างมั่นใจ ที่ผ่านมามีการศึกษาเรื่องพฤติกรรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูไม่มากนัก และยังไม่มีการศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมเลี้ยงดูปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การศึกษาครั้งนี้เพื่อให้ทราบสถานการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการวางแผนดำเนินงานอนามัยแม่และเด็ก เพื่อส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงดูมีพฤติกรรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เหมาะสมและสร้างเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ เป็นกำลังคนทรัพยากรบุคคลในการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. ศึกษาสถานการณ์พฤติกรรม การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากรของผู้เลี้ยงดูกับพฤติกรรม การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากร

(Socio-demographic Characteristics)

- เพศ ความเกี่ยวข้องกับเด็ก อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ โรคประจำตัว
- รายได้ตนเอง รายได้ครัวเรือน ความเพียงพอของรายได้ต่อครัวเรือน
- ลักษณะครอบครัว จำนวนเด็กในครอบครัว และการอยู่กับบิดา

พฤติกรรม การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของ ผู้เลี้ยงดู ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional analytical study) เก็บรวบรวมข้อมูลเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2562 กลุ่มตัวอย่างใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์ถดถอยพหุโลจิสติก (Multiple logistic regression) ของ Hsieh FY. และคณะ⁽⁸⁾ p (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์) = 0.70 ค่า VIF = 3.33 ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ 584 คน ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stages random Sampling) สุ่มจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 จังหวัด โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ได้ 5 จังหวัด เป็น ร้อยละ 25 ของจังหวัดในเขตพื้นที่ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ สุ่มเลือกอำเภอ (Simple random sampling) เพื่อหาอำเภอ 2 อำเภอเป็นตัวแทนของจังหวัด และสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแต่ละอำเภอจากบัญชีรายชื่อเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ของสาธารณสุขอำเภอ (โปรแกรม HoSxP PCU) ตามสัดส่วนของขนาดตัวอย่าง 10 อำเภอได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย อำเภอละ 58-60 คน เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) คือ มีสัญชาติไทย อาศัยอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเป็นผู้เลี้ยงดูเด็กอย่างน้อย 6 เดือนขึ้นไปและมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกับเด็กปฐมวัย เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) คือ ผู้เลี้ยงดูเด็กที่ไม่สามารถให้ประวัติได้ครบถ้วน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบสัมภาษณ์ปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากร ประกอบด้วย เพศ ความเกี่ยวข้องกับเด็ก อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ โรคประจำตัว รายได้ตนเอง รายได้ครัวเรือน ความเพียงพอของรายได้ต่อครัวเรือน ลักษณะครอบครัว จำนวนเด็กในครอบครัว และการอยู่กับบิดามารดาของเด็ก

ผู้เลี้ยงดูเด็กคือ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกับเด็กปฐมวัย และใช้เวลาในการเลี้ยงดูเด็กมากที่สุดในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา

รายได้ตนเองคือ รายได้ที่ผู้เลี้ยงดูมีในแต่ละเดือน จากรายได้ของตนเองหรือได้รับจากคนในครอบครัว เป็นรายได้ที่แน่นอนที่ผู้เลี้ยงดูไว้ใช้ต่อเดือน โดยจัดกลุ่มรายได้เป็นต่ำกว่า 10,000 บาท และ 10,000 บาทขึ้นไป

รายได้ครัวเรือนคือ รายได้ของสมาชิกทุกคนในครอบครัวรวมกัน โดยจัดกลุ่มรายได้เป็นต่ำกว่า 10,000 บาท และ 10,000 บาทขึ้นไป

ความเพียงพอของรายได้ แบ่งเป็นเพียงพอ มีเหลือเก็บ ไม่เพียงพอ ไม่เพียงพอและมีหนี้สิน

ลักษณะครอบครัว แบ่งเป็น ครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย ครอบครัวเดี่ยวคือ ครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย บิดา มารดา และลูก ครอบครัวขยายคือครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย บิดา มารดา ลูก โดยมีปู่ ย่า ตา ยาย ญาติคนอื่น ๆ อาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน

จำนวนเด็กในครอบครัวคือ จำนวนของเด็กที่อาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน อายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง อายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์

การอยู่กับบิดามารดาของเด็กคือ เด็กปฐมวัยที่ผู้เลี้ยงดูเลี้ยงดูอยู่นั้นได้อาศัยอยู่กับบิดามารดาของเด็กในบ้านหลังเดียวกัน แบ่งเป็นอยู่กับบิดามารดา และไม่ได้อยู่กับบิดามารดา

2. แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูเด็ก ผู้วิจัยประยุกต์จากกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย การปฏิบัติของผู้เลี้ยงดูเด็กที่มีต่อเด็กเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี การแนะนำสั่งสอน อบรมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นเรื่องกิจกรรมการ กิน กอด เล่น เล่า นอน และเฝ้าดูฟัน เป็นการตอบคำถามในช่องว่าง พฤติกรรมที่ปฏิบัติเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยตอบถูก ได้ 1 คะแนน ตอบผิด ได้ 0 คะแนน มี 11 ข้อ

การแปลผลคะแนนเรื่องพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู แบ่งเป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ของ Bloom (1971) คือ ระดับสูง (คะแนนตั้งแต่ ร้อยละ 80 ขึ้นไป) ระดับปานกลาง (คะแนนตั้งแต่ ร้อยละ 60-79) และระดับต่ำ (คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60)

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และนำไปทดลองใช้กับผู้เลี้ยงดูเด็ก จำนวน 30 ราย แล้วนำมาหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) พบว่า พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย จำนวน 11 ข้อ ด้วยวิธีของคูเตอร์-ริชาร์ดสัน 20 (Kuder-Richardson20: KR20) โดยมีค่าความเชื่อมั่นค่าอำนาจจำแนก (r) เท่ากับ 0.81

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากรของผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอธิบายด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด มัธยฐาน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากรของผู้เลี้ยงดูกับพฤติกรรมการณ์เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้สถิติการถดถอยโลจิสติกเชิงพหุ (Multiple Logistic Regression) ด้วยวิธี Backward elimination method ที่ระดับนัยสำคัญ (p -value = 0.05) นำเสนอด้วยค่า odd ratios (OR), adjust odd ratios (AOR) และช่วงความเชื่อมั่นที่ 95% (95%CI) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม Stata version 13.1 (Stata Corp, College Station, TX)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ HE622051 วันที่ 19 เมษายน 2562

ผลการศึกษา

ข้อมูลปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากร

ผู้เลี้ยงดู 584 คน พบว่า ผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 93.3 เป็นมารดา ร้อยละ 48.6 อายุเฉลี่ย 40.4 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน SD. = 13.8 อายุน้อยที่สุด 16 ปี อายุมากที่สุด 74 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 46.4 ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 44.4 มัธยฐานของรายได้ตนเองต่อเดือน 4,000 บาท รายได้น้อยที่สุด 0 บาท/เดือน รายได้มากที่สุด 70,000 บาท/เดือน มัธยฐานของรายได้ครัวเรือนต่อเดือน 10,000 บาท รายได้ครัวเรือนน้อยที่สุด 1,000 บาท/เดือน รายได้ครัวเรือนมากที่สุด 200,000 บาท/เดือน รายได้เพียงพอ ร้อยละ 34.2 ครอบครัวยาย ร้อยละ 79.1 จำนวนเด็กในครอบครัวสูงสุด 5 คน และอาศัยอยู่กับบิดามารดาของเด็ก ร้อยละ 51.4 ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากรของผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ($n = 584$)

ข้อมูลทั่วไปของผู้เลี้ยงดูเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	39	6.7
หญิง	545	93.3

ตารางที่ 1 ข้อมูลปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากรของผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย (n = 584) (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้เลี้ยงดูเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
ความเกี่ยวข้องกับเด็ก		
มารดา	284	48.6
ยาย	177	30.3
ย่า	63	10.8
ตา ปู่ และบุคคลอื่น	60	10.3
อายุ (ปี)		
16 - 20	56	9.6
21 - 39	231	39.5
40 - 59	237	40.6
60 - 74	60	10.3
Mean: SD = 40.4: 13.8		
Median (Min: Max)	39.0	16: 74
การศึกษา		
ประถมศึกษา	271	46.4
มัธยม ปวช. ปวส.	213	36.5
ปริญญาตรีขึ้นไป	100	17.1
สถานภาพสมรส		
โสด	15	2.5
คู่	505	86.5
หย่าร้าง	14	2.4
แยกกันอยู่	21	3.6
หม้าย	29	5.0
อาชีพ		
แม่บ้าน ไม่ทำงาน	147	25.2
เกษตรกร	259	44.4
รับราชการ พนักงานรัฐ	120	20.5
ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว	58	9.9

ตารางที่ 1 ข้อมูลปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากรของผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย (n = 584) (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้เลี้ยงดูเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
โรคประจำตัว		
ไม่มี	464	79.5
มี	120	20.5
รายได้ตนเอง (บาท/เดือน)		
0 – 9,999	455	77.9
10,000 – 20,000	129	22.1
Mean: SD = 6,394.8: 7,922.9		
รายได้ครัวเรือน (บาท/เดือน)		
1,000 – 9,999	244	41.8
10,000 – 200,000	340	58.2
Mean: SD = 15,029.8: 15,706.5		
Median (Min: Max)	10,000.0	1,000: 200,000
ความเพียงพอของรายได้ต่อครัวเรือน		
เพียงพอ	200	34.2
มีเหลือเก็บ	99	17.0
ไม่เพียงพอ	216	37.0
ไม่เพียงพอและมีหนี้สิน	69	11.8
ลักษณะครอบครัว		
เดี่ยว	122	20.9
ขยาย	462	79.1
จำนวนเด็กในครอบครัว(คน)		
1	276	47.3
2	257	44.0
3 - 5	51	8.7
การอาศัยอยู่กับบิดามารดาของเด็ก		
อยู่กับบิดามารดา	300	51.4
ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา	284	48.6

2. พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 52.0 รองลงมาคือระดับต่ำ ร้อยละ 31.9 และระดับสูง ร้อยละ 16.1 คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.1 (คะแนนเต็ม 11 คะแนน) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.5 และเมื่อพิจารณาพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูรายด้านเรื่อง กิน กอด เล่น เล่า นอน และเฝ้าดูฟัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่รับประทานอาหารได้เหมาะสมตามวัย ร้อยละ 84.4 ในแต่ละวันเด็กรับประทานอาหารครบ 5 หมู่ ร้อยละ 71.8 เด็กดื่มนมเฉลี่ยวันละ 4.4 ถ้วย ดื่มนมน้อยสุดคือ 0 ถ้วย หรือไม่ดื่มนม ร้อยละ 2.2 ดื่มนมต่อวันสูงสุด 14 ถ้วย

เด็กดื่มนมหวาน ร้อยละ 20.5 ผู้เลี้ยงดูกอดเด็กทุกวัน ร้อยละ 84.8 และไม่กอดเด็ก ร้อยละ 15.2 คนในครอบครัวได้เล่นกับเด็ก ร้อยละ 92.8 เด็กใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ทีวี โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ ไอแพด ฯ) ร้อยละ 73.1 ใช้เวลาน้อยที่สุด 15 นาทีต่อวัน และใช้สูงสุด 10 ชั่วโมงต่อวัน คนในครอบครัวเล่านิทานให้เด็กฟัง ร้อยละ 63.2 เด็กนอนเฉลี่ย 10.5 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.7 นอนน้อยที่สุด 6 ชั่วโมงต่อวัน นอนมากที่สุด 16 ชั่วโมงต่อวัน เด็กนอนหลับสนิท ร้อยละ 81.5 เด็กนอนหลับๆ ตื่นๆ ร้อยละ 18.5 ผู้เลี้ยงดูแปรงฟันให้เด็ก ร้อยละ 64.5 เด็กแปรงฟันเอง ร้อยละ 71.2 และคนในครอบครัวได้ตรวจสอบความสะอาดฟันของเด็กหลังเด็กแปรงฟัน ร้อยละ 84.1

ตารางที่ 2 ระดับของพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในภาพรวมและรายด้าน (n = 584)

พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย (คะแนนเต็ม 11 คะแนน)	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ	186	31.9
ปานกลาง	304	52.0
สูง	94	16.1
Mean: SD = 7.1: 1.5		
Median (Min: Max)	7.0	2: 11
พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยรายด้าน		
กิน ถูกวัย รับประทานอาหารได้เหมาะสมกับวัย	393	84.4
รับประทานอาหารไม่เหมาะสมกับวัย	91	15.6
ครบ ในแต่ละวันเด็กรับประทานอาหารครบ 5 หมู่	419	71.8
รับประทานอาหารไม่ครบ 5 หมู่	165	28.2
ดื่มนม 0 (ไม่ดื่ม)	13	2.2
1 -14 ถ้วยต่อวัน	571	97.8

ตารางที่ 2 ระดับของพฤติกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยในภาพรวมและรายด้าน (n = 584) (ต่อ)

พฤติกรรมการเล่นเด็กปฐมวัย (คะแนนเต็ม 11 คะแนน)		จำนวน	ร้อยละ
Mean: SD = 4.4: 2.5			
Median (Min: Max)		4	0: 14
ประเภทของนมที่ดื่ม (571 คน)			
นมจืด		454	79.5
นมหวาน		117	20.5
กอด	ผู้เลี้ยงดูกอดเด็กทุกวัน	495	84.8
	ผู้เลี้ยงดูไม่กอดเด็ก	89	15.2
เล่น	(โดยไม่ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์)		
	คนในครอบครัวได้เล่นกับเด็ก	542	92.8
	คนในครอบครัวไม่เล่นกับเด็ก	42	7.2
	(ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์)		
	ใช้สื่อบ้างวัน	427	73.1
	เด็กไม่ใช้สื่อ	157	26.9
	ระยะเวลาที่ใช้สื่อ (ชั่วโมง)		
0.25 - 10		427	73.1
Mean: SD = 3.3: 1.1			
Median (Min: Max)		3.0	0.25: 10
เล่า	คนในครอบครัวเล่านิทานให้เด็กฟัง	369	63.2
	คนในครอบครัวไม่เล่านิทานให้เด็กฟัง	215	36.8
นอน	ระยะเวลา 6 – 9 ชั่วโมง	103	17.6
	10 – 16 ชั่วโมง	481	82.4
Mean: SD = 10.5: 1.7			
Median (Min: Max)		10.0	6: 16
	ลักษณะการหลับ เด็กนอนหลับสนิท	476	81.5
	เด็กนอนหลับๆตื่นๆ	108	18.5
เฝ้าดูฟัน	ผู้เลี้ยงดูแปรงฟันให้เด็ก	377	64.5
	ไม่ได้แปรงฟันให้เด็ก	207	35.5
	เด็กแปรงฟันด้วยตนเอง	416	71.2
	ไม่แปรงฟันด้วยตนเอง	168	28.8

ตารางที่ 2 ระดับของพฤติกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยในภาพรวมและรายด้าน (n = 584) (ต่อ)

พฤติกรรมการเล่นเด็กปฐมวัย (คะแนนเต็ม 11 คะแนน)	จำนวน	ร้อยละ
คนในครอบครัวได้ตรวจสอบความสะอาดพื้น ของเด็กหลังเด็กแ่รงพื้น		
ตรวจสอบ	491	84.1
ไม่ได้ตรวจสอบ	93	15.9

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเล่นเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเล่นเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูแบบ bivariate (Simple logistic regression) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเล่นเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู ค่า P-value น้อยกว่า 0.25 ดังตารางที่ 3 คือ ความเกี่ยวข้องกับเด็ก อาชีพ รายได้ตนเองของผู้เลี้ยงดู ลักษณะครอบครัว และการอยู่กับบิดามารดาของเด็ก ทั้งหมด 5 ปัจจัย เป็นปัจจัยรูปแบบตั้งต้น (Initial model) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเล่นเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู เมื่อควบคุมอิทธิพลของปัจจัยอื่น (Multiple

logistic regression) พบว่า มี 2 ปัจจัยคือการอยู่กับบิดามารดาของเด็ก และลักษณะครอบครัว และ ดังตารางที่ 4

ผู้เลี้ยงดูที่อาศัยอยู่กับบิดามารดาของเด็กมีโอกาสมีพฤติกรรมการเล่นเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับสูงมากกว่าผู้เลี้ยงดูที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดาของเด็ก 2.0 เท่า (AOR = 2.0; 95%CI: 1.26 to 3.24; p-value 0.003)

ผู้เลี้ยงดูที่มีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยายมีโอกาสมีพฤติกรรมการเล่นเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับสูงมากกว่าผู้เลี้ยงดูที่มีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว 1.7 เท่า (AOR = 1.7; 95%CI: 1.11 to 2.78; p-value 0.043)

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเล่นเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู ใช้สถิติ Bivariate Analysis

ปัจจัย	จำนวน	% พฤติกรรมการเล่นระดับสูง	Crude OR	95%CI	P - value
1.ความเกี่ยวข้องกับเด็ก					0.005
ปู่ ย่า ตา ยาย และบุคคลอื่น	300	12.0	1		
มารดา	284	20.5	1.9	1.21-2.98	

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเล่นดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู ใช้สถิติ Bivariate Analysis (ต่อ)

ปัจจัย	จำนวน	% พฤติกรรมการ เลี้ยงดูระดับสูง	Crude OR	95%CI	P - value
2.อาชีพ					0.217
เกษตรกร	259	15.8	1		
ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว	58	25.9	1.8	0.94-3.65	
แม่บ้าน	147	15.0	0.8	0.53-1.64	
รับราชการ พนักงานรัฐ	120	13.3	0.9	0.44-1.53	
3.รายได้ตนเอง(บาท/เดือน)					0.245
< 10,000	455	15.2	1		
> 10,000	129	19.4	1.3	0.81-2.23	
4.ลักษณะครอบครัว					0.013
เดี่ยว	122	14.1	1		
ขยาย	462	23.8	1.9	1.16-3.12	
5.การอยู่กับบิดามารดาของเด็ก					<0.001
ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา	284	10.9	1		
อยู่กับบิดามารดา	300	21.0	2.2	1.36-3.45	

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเล่นดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูเมื่อควบคุมอิทธิพลของปัจจัยอื่นๆ ใช้สถิติ Multiple logistic regression

ปัจจัย	จำนวน	% พฤติกรรม การเล่นดู ระดับสูง	Crude OR	Adjusted OR	95%CI	P - value
1.ลักษณะครอบครัว						0.043
เดี่ยว	122	14.1	1	1		
ขยาย	462	23.8	1.9	1.7	1.11-2.78	
2.การอยู่กับบิดามารดาของเด็ก						0.003
ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา	284	10.9	1	1		
อยู่กับบิดามารดา	300	21.0	2.2	2.0	1.26-3.24	

อภิปรายผล

พฤติกรรมการเล่นของเด็กของผู้เลี้ยงดูเด็ก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 52.0 ระดับต่ำ ร้อยละ 31.9 และระดับสูง ร้อยละ 16.1 และเมื่อพิจารณาพฤติกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูรายด้านคือ กิน กอด เล่น เล่านอน และเฝ้าดูฟัน เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่รับประทานอาหารเช้าได้เหมาะสมตามวัย ร้อยละ 84.4 ผู้เลี้ยงดูกอดเด็กทุกวัน ร้อยละ 84.8 คนในครอบครัวได้เล่นกับเด็ก ร้อยละ 92.8 เด็กใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ร้อยละ 73.1 คนในครอบครัวเล่านิทานให้เด็กฟัง ร้อยละ 63.2 และคนในครอบครัวได้ตรวจสอบความสะอาดฟันของเด็กหลังเด็กแปรงฟัน ร้อยละ 84.1 พฤติกรรมการเล่นเด็กในภาพรวมถือว่ายังไม่ดีพอเพราะอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 31.9 ควรส่งเสริมให้ความรู้และสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพเรื่องการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยแก่ผู้เลี้ยงดูเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเล่นที่ถูกต้องและเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ส่วนพฤติกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูรายด้าน กิน กอด เล่น เล่านอน และเฝ้าดูฟัน สถานการณ์การเล่นเด็กปฐมวัยการศึกษาของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ปี 2558⁽⁹⁾ เรื่องการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ร้อยละ 78.0 มีความใกล้เคียงกันกับการศึกษาครั้งนี้ และคนในครอบครัวได้เล่นกับเด็ก ร้อยละ 70.9 เล่านิทานให้เด็กฟัง ร้อยละ 47.9 การศึกษาครั้งนี้พบว่าคนในครอบครัวมีการเล่นและเล่านิทานเพิ่มขึ้น แสดงถึงการใช้เวลาที่มีคุณภาพกับเด็กเพิ่มมากขึ้นซึ่งถือว่าเป็นพฤติกรรมการเล่นที่ดีที่จะช่วยในการสร้างเด็กปฐมวัยคุณภาพ

ข้อมูลปัจจัยด้านลักษณะทางสังคม

ประชากรของผู้เลี้ยงดูที่น่าสนใจคือ เด็กปฐมวัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับการเลี้ยงดูจากมารดา ร้อยละ 48.6 จากยาย ย่า ตา ปู่ และบุคคลอื่น ร้อยละ 51.4 ซึ่งการเลี้ยงดูเด็กควรเป็นบิดามารดาของเด็กโดยตรงจะดีที่สุด และเด็กได้อยู่กับบิดามารดา ร้อยละ 51.4 อาจเนื่องจากโครงสร้างครอบครัวการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ โดยทิ้งลูกหลานไว้ที่บ้านให้ปู่ย่าตายายเลี้ยงดูพบเห็นได้อย่างมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกิดลักษณะครอบครัวที่มีสมาชิกเป็นคนรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย และข้ามไปเป็นคนในรุ่นหลานโดยไม่มีสมาชิกที่เป็นรุ่นพ่อแม่ หรือที่เรียกกันว่า “ครอบครัวแหวกกลาง” (skip generation family)⁽¹⁰⁾ ดังนั้นเพื่อสนับสนุนให้เด็กปฐมวัยได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดาควรส่งเสริมนโยบายให้มารดาทำงานได้มากกว่า 3 เดือนหรือสร้างงานสร้างอาชีพให้กับบิดามารดาเพื่อเอื้อต่อการเลี้ยงดูบุตร เด็กได้อยู่ร่วมกับบิดามารดา ส่งเสริมให้เด็กได้เติบโตเต็มศักยภาพ เป็นเด็กปฐมวัยคุณภาพ ที่พร้อมจะเข้าสู่วัยเรียนและวัยต่อไปได้อย่างมั่นคง เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้เลี้ยงดู เมื่อควบคุมอิทธิพลของปัจจัยอื่น (Multiple logistic regression) มี 2 ปัจจัยคือ ลักษณะครอบครัว และการอยู่กับบิดามารดาของเด็ก

ลักษณะครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเล่นเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู อาจเนื่องจากสถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันหลักในการสร้างคน เนื่องจากครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดเป็นส่วนที่ได้สัมผัสเด็กโดยตรงมีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้ากับเด็ก เด็ก

สามารถสื่อสาร และรับประสบการณ์ตรงจากครอบครัวได้ตลอดเวลา ครอบครัวถือเป็นระบบจุลภาค (Microsystem) ซึ่งเป็นระบบที่เล็กที่สุด แต่เป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการบ่มเพาะคนให้เป็นผู้ที่กำลังสำคัญของสังคม ชุมชนและประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็ก ครอบครัวเป็นหน่วยที่คอยประสานระหว่างเด็กกับสังคมอื่น⁽¹¹⁾ การที่ครอบครัวเป็นครอบครัวขยายที่มีบุคคลหลายรุ่นอยู่ร่วมกัน การที่มีคนหลายรุ่นทำให้มีประสบการณ์ที่แตกต่างกันจึงมีการช่วยเหลือกันในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แลกเปลี่ยนความรู้กันเพื่อหาแนวทางในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่ดีที่สุด ส่งผลให้ผู้เลี้ยงดูมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสม ครอบครัวขยายช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคม มีแบบอย่างที่ดีสำหรับการพัฒนา⁽¹²⁾ ความพร้อมของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยการให้ความรัก ความอบอุ่นอย่างพอเพียงจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีการปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ดี

การอาศัยอยู่กับบิดามารดาของเด็กมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู อาจเนื่องจากการที่ครอบครัวได้อยู่กันพร้อมหน้า เด็กได้อยู่กับบิดามารดา ปู่ตายาย และบุคคลอื่นๆ ที่หลากหลาย แม้ผู้เลี้ยงดูเด็กจะเป็นผู้สูงอายุ หากในบ้านมีบิดามารดาเด็กอาศัยอยู่ร่วมด้วย การเข้าถึง เข้าใจ การรู้เท่าทันสื่อ ทักษะในการสื่อสาร การตัดสินใจ และนำความรู้มาใช้ในการเลี้ยงดูเด็กย่อมมีมากกว่าผู้เลี้ยงดูเด็กที่เลี้ยงดูเด็กตามลำพัง และวัยหรืออายุของบิดามารดาเป็นวัยที่สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และมีการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียที่จะมีผลต่อเด็กจึงส่งผลให้บ้านหรือครอบครัวที่มีบิดามารดาเลี้ยงดูลูกด้วยตนเองหรือผู้เลี้ยงดู

เด็กเป็นปู่ตายายย่อมมีความรู้และมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูที่เหมาะสมกว่าผู้เลี้ยงดูเด็กที่ไม่มีบิดามารดาของเด็กอาศัยอยู่ร่วมด้วย

สรุปผล

พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กของผู้เลี้ยงดูเด็กภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กในภาพรวมถือว่ายังไม่ดีพอเพราะอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 31.9 จึงควรส่งเสริมให้ความรู้และสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพเรื่องการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยแก่ผู้เลี้ยงดูเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลี้ยงดูที่ถูกต้องและเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย การสร้างเสริมให้ผู้เลี้ยงดูมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูที่เหมาะสมนั้นต้องส่งเสริมให้ครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน เด็กได้อยู่กับบิดามารดา ซึ่งสามารถสร้างพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมแก่ผู้เลี้ยงดูได้

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาสถานการณ์พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่สามารถอธิบายเป็นภาพรวมระดับประเทศได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้นควรทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูในประเทศไทย ทุกภูมิภาคเพื่อการใช้ประโยชน์ในการวางแผนและดำเนินงานอนามัยแม่และเด็กต่อไป

2. การสร้างเสริมให้ผู้เลี้ยงดูมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เหมาะสมต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของลักษณะครอบครัว และการอยู่ร่วมกันของคนในครอบครัว เด็กได้อาศัยกับบิดามารดา ผู้เลี้ยงดูที่มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยเหมาะสมส่งผลต่อการสร้างเด็กไทยคุณภาพ (Smart Kids) ได้

3. ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและสนับสนุนให้ผู้เลี้ยงดูมีพฤติกรรม การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เหมาะสม โดยเฉพาะ ปู่ ย่า ตา ยาย ให้เข้าถึงบริการและกระบวนการเรียนรู้

อย่างเป็นรูปธรรม เช่นเรียนรู้ผ่านโรงเรียนปู่ย่า ตายายในคลินิกฝากครรภ์ คลินิกสุขภาพเด็กดี ลานเล่นในชุมชนบ้านนิทานในชุมชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

1. Walker SP, Wachs TD, Grantham-McGregor S, Black MM, Nelson CA, Huffman SL, et al. Inequality in early childhood: risk and protective factors for early child development. Elsevier Ltd all Rights Reserved 2011; 378(9799): 1325-38.
2. สมัย ศิริทองถาวร. คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด-5 ปี สำหรับผู้ปกครอง [อินเทอร์เน็ต]. สถาบันพัฒนาเด็กราชนครินทร์กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข;2557 [เข้าถึงเมื่อ 6 มิถุนายน 2561]. เข้าถึงได้จาก: “<http://www.thaichilddevelopment.com/images/doc/Ebook1.pdf>”
3. World Health Organization. Developmental Difficulties in Early Childhood: Prevention, early identification, assessment and intervention in low - and middle - income countries: A Review. Child and Adolescent Health and Development. Turkey: Turkey Country Office and CEECIS Regional Office; 2012.
4. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. โครงการสำรวจสถานการณ์พัฒนาการและพฤติกรรม การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ของครอบครัวไทย ปี 2560. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข; 2560.
5. องค์การยูนิเซฟ. ความเหลื่อมล้ำ ช่องว่าง ปัญหาเด็กและสตรี: ผลสำรวจสถานการณ์ เด็กและสตรีในประเทศไทยที่สำคัญ พ.ศ. 2558-2559 [เข้าถึงเมื่อ 24 สิงหาคม 2561]. เข้าถึง ได้จาก: “https://www.unicef.org/thailand/tha/Thailand_MICS_Full_Report_TH.pdf”
6. Lee M. Sanders, Steven Federico, Perri Klass, Mary Ann Abrams and Benard Dreyer. Literacy and Child Health A Systematic Review. Arch Pediatr Adolesc Med 2009; 163(2): 131-40.
7. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. รายงาน การสำรวจสภาวะสุขภาพ พัฒนาการ และการเจริญเติบโตเด็กปฐมวัย ปี 2557. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข; 2557.

8. Hsieh FY, Bloch DA, Larsen MD. A simple method of sample size calculation for linear and logistic regression. Stat Med 1998;17: 1623-34.
9. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. สถานการณ์พัฒนาการและพฤติกรรม การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวไทย ปี 2558. นนทบุรี: สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข; 2558.
10. National Statistical Organization. Thailand multiple Indicator cluster survey. In Bangkok: National Statistical Organization and UNICEF; 2012.
11. ดวงใจ บรรพทัพ. เสริมศักยภาพครอบครัว. นครปฐม: สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล; 2554. [เข้าถึงเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2563]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.aihd.mahidol.ac.th/sites/default/files/images/new/pdf/seminar53/เสริมศักยภาพครอบครัว.pdf>.
12. มานิตา ลีโทขวลิต อรรถนุพรรณ. การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย ในยุคประเทศไทย 4.0. วารสาร ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย 2561;46(4): 283-99.